

Sygn. akt VI Gz 146/15

POSTANOWIENIE

Dnia 20 stycznia 2016 r.

Sąd Okręgowy w Rzeszowie VI Wydział Gospodarczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: **SSO Barbara Frankowska**

Protokolant: asystent sędziego Agnieszka Wasilewska-Kardys

po rozpoznaniu w dniu 20 stycznia 2016 r. w Rzeszowie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa: **(...) S.A. w R.**

przeciwko: **(...) Sp. z o. o. w R.**

o zapłatę

w przedmiocie nałożenia grzywny w trybie art. 251 kpc

na skutek zażalenia notariusza M. G. na postanowienie Sądu Rejonowego w Rzeszowie V Wydziału Gospodarczego z dnia 19 lutego 2015r., sygn. akt V GC 539/14

postanawia:

I. **uchylić** zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać Sądowi Rejonowemu w Rzeszowie, Wydział V Gospodarczy do dalszego prowadzenia,

II. **oddalić** wnioski notariusza M. G. o zwrot opłaty od zażalenia.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Rejonowy w Rzeszowie skazał notariusza M. G. na grzywnę w kwocie 5.000 zł za nieuzasadnioną odmowę wydania dokumentu. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Rejonowy wskazał, że w dniu 2 lutego 2015r. doręczono notariuszowi M. G. wezwanie do wydania dokumentu w postaci wypisu względnie odpisu z aktu notarialnego sporządzonego dnia 18 kwietnia 2014r. Rep. (...) – w terminie trzech dni pod rygorem nałożenia grzywny. M. G., pismem z dnia 6 lutego 2015r., odmówił wydania dokumentu powołując się na niespełnienie przesłanek z art. 110 § 2 ustawy z dnia 14 lutego 1991r. Prawo o notariacie (dalej: pr.o not.) i tajemnicę notarialną. Według Sądu Rejonowego art. 111 § 2 pr. o not., korespondujący z treścią art. 248 kpc, daje podstawę sądowi w procesie cywilnym, mającemu analogiczną pozycję jak sąd w procesie karnym, prawo do żądania przedłożenia dokumentu także od notariusza. Potwierdza to stanowisko Krajowej Rady Notarialnej w W. wyrażone w piśmie z dnia 4 grudnia 1992r. L.dz.64.92, które sąd I instancji zacytował. Notariusz nie miał więc prawa odmówić wydania żadanego dokumentu, co dało podstawę do nałożenia grzywny na mocy art. 251 k.p.c. w związku z art. 163 § 1 k.p.c.

Notariusz M. G. w zażaleniu na powyższe postanowienie zaskarżył je w całości zarzucając naruszenie:

1. przepisów prawa materialnego, a to:

- art. 110 § 2 pr. o not. poprzez jego niezastosowanie, podczas gdy ma on kluczowe znaczenie w kwestii możliwości zwrócenia się przez sąd do notariusza z żądaniem wydania wypisu (odpisu) aktu notarialnego, jako *lex specialis* w stosunku do art. 248 § 1 k.p.c., w wypadkach gdy notariusz nie przesyła do tego sądu wypisu sporządzonego aktu notarialnego z urzędu,

z mocy innego przepisu szczególnego;

- art. 111 § 2 pr. o not. poprzez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że na podstawie tego przepisu notariusz zobowiązany jest do przesyłania wypisów sporządzanych przez siebie aktów notarialnych, na każde żądanie jakiegokolwiek sądu bądź organu państwowego, podczas gdy przepis ten odnosi się wyłącznie do sytuacji, gdy notariusz z urzędu przesyła wypisy sporządzonych przez siebie aktów notarialnych, a zatem przepis ten nie obejmuje swą dyspozycją sytuacji przewidzianej w art. 248 § 1 k.p.c.;

2. przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na treść wydanego rozstrzygnięcia, a to:

- art. 248 § 1 k.p.c. poprzez jego wadliwą wykładnię polegającą na uznaniu, iż w stosunku do notariusza przepis ten jest nadrzędny nad przepisami ustawy z dnia 14 lutego 1991r. Prawo o notariacie, podczas gdy ta ostatnia ustawa jako *lex specialis* ma charakter nadrzędny, a w konsekwencji braku spełnienia przesłanek, o których mowa w art. 110 § 1 i 2 pr. o not., notariusz odmawia wydania wypisu (odpisu) sporządzonego aktu notarialnego i przepis art. 248 § 1 k.p.c. nie znajduje zastosowania;

- art. 251 k.p.c. poprzez jego wadliwe zastosowanie i skazanie skarżącego na grzywnę, podczas gdy odmowa notariusza dokonania czynności notarialnej polegającej na sporządzeniu wypisu (odpisu) żądanego aktu notarialnego była uzasadniona, a w konsekwencji brak było podstaw do ukarania grzywną;

- art. 248 § 2 zdanie 1 k.p.c. w zw. z art. 261 § 2 k.p.c. i art. 18 § 1 i 3 pr.

o not. oraz art. 110 § 2 pr. o not. poprzez uznanie, iż skarżący nie miał prawa odmówić wydania żądanego dokumentu w związku z obowiązującą go tajemnicą zawodową i grożącą odpowiedzialnością odszkodowawczą względem strony aktu notarialnego, podczas gdy takie uprawnienie przysługuje mu z wyżej powołanych przepisów postępowania, a zatem odmowa wydania dokumentu była zgodna z obowiązującym prawem.

W oparciu o powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i zwrot uiszczonych opłaty sądowej na podstawie art. 79 ust. 1 pkt 1e ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z powodu oczywistego naruszenia prawa przez sąd I instancji.

W uzasadnieniu powyższego skarżący wyraził pogląd, że skoro przepisy prawa

o notariacie wprowadzają szczególny tryb wydawania wypisów (odpisów) aktów notarialnych, to jest to tryb specjalny w stosunku do przepisów procedury cywilnej, a w szczególności do art. 248 § 1 k.p.c. Sąd Rejonowy w Rzeszowie nie przedłożył notariuszowi ani zgody strony aktu notarialnego, którego wypisu (odpisu) żądał, ani też prawomocnego postanowienia sądu okręgowego, o czym stanowi art. 110 § 2 pr. o not. W tej sytuacji notariusz nie miał wyjścia i zmuszony był odmówić wykonania czynności notarialnych z uwagi na obowiązującą go tajemnicę zawodową. W przekonaniu skarżącego przepis art. 111 § 2 pr. o not. nie łączy się z przepisem art. 248 § 1 k.p.c., bo dotyczy on wyłącznie przypadków, gdy notariusz z mocy prawa z urzędu przesyła wypisy (odpisy) sporządzanych przez siebie aktów notarialnych do odpowiednich sądów lub innych organów państwowych. Skoro wymienione przez skarżącego przykłady przepisów wyszczególniają sytuacje, w których notariusz przesyła wypisy aktów albo, które notariusz na żądanie sądu przesyła, to oznacza że do notariusza nie ma zastosowania art. 248 § 1 k.p.c. Taka szczegółowa regulacja byłaby sprzeczna z zasadą racjonalnego ustawodawcy, bo sąd zawsze mógłby w odniesieniu do notariusza stosować przepis art. 248 k.p.c. Wg skarżącego we wszystkich sytuacjach, gdy brak jest szczególnego przepisu odnośnie przesyłania przez notariusza wypisu aktu notarialnego do sądu zastosowanie ma art. 110 § 2 pr. o not. i przy braku zgody strony aktu notarialnego sąd będzie zobligowany do uzyskania zgody sądu okręgowego właściwego ze względu na siedzibę kancelarii notariusza. Rygoryzm wydawania wypisów (odpisów) aktów notarialnych jest ściśle powiązany z obowiązującą notariusza tajemnicą zawodową uregulowaną w art. 18 § 1 – 3 pr. o not. W przedmiotowej sprawie wydając akt notarialny na żądanie Sądu Rejonowego w Rzeszowie skarżący naraziłby się na odpowiedzialność

dyscyplinarną i cywilną z racji ujawnienia informacji objętych tajemnicą. Skarżący miał także prawo odmówić wydania dokumentu na podstawie art. 248 § 2 zd.1 k.p.c. oraz art. 261 § 2 k.p.c., skoro w tym zakresie mógł odmówić odpowiedzi na pytanie powołując się na obowiązującą tajemnicę notarialną i fakt, że przesłanie żadanego dokumentu narażałoby go na odpowiedzialność odszkodowawczą, a zatem bezpośrednią szkodę majątkową. Natomiast wskazywane w zaskarżonym orzeczeniu pismo Krajowej Rady Notarialnej w nie jest źródłem obowiązującego prawa.

Skarżący wniósł o zwrot całej uiszczonej opłaty z powodu oczywistego naruszenia prawa. Na podstawie art. 79 ust. 1 pkt 1e ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Rozpoznając zażalenie notariusza M. G. Sąd Okręgowy

w R. powziął poważną wątpliwość, którą sformułował w oparciu o art. 390 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k. p. c. i postanowił przedstawić Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, a mianowicie: „czy można uznać, iż notariusz jest „każdym” w rozumieniu art. 248 § 1 kpc, na którym ciąży obowiązek przedstawienia na zarządzenie sądu w wyznaczonym miejscu i terminie dokumentu – tutaj odpisu z aktu notarialnego znajdującego się w jego posiadaniu, a sporządzonego w ramach wykonywanego zawodu - z wyjątkiem sytuacji, w których zawiera on informacje niejawne, względnie czy regulacje zawarte w art. 110 i art. 111 ustawy z dnia 14 lutego 1991r. Prawo o notariacie stanowią *lex specialis* w stosunku do art. 248 kpc, który w odniesieniu do notariusza nie ma zastosowania w tej sytuacji?”.

Postanowieniem z dnia 18 listopada 2015 r. III CZP 69/15 Sąd Najwyższy podjął uchwałę stwierdzającą, że obowiązek przedstawienia dokumentu, przewidziany w art. 248 1 kpc, dotyczy także notariusza i obejmuje sporządzane przez niego akty notarialne.

W piśmie procesowym z dnia 16 listopada 2015 r. skarżący uzupełniając zażalenie podniósł, że przedstawienie Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości jakie powstały podczas rozpoznawania zażalenia dowodzą, że zależność pomiędzy przepisami regulującymi wydawanie odpisów przez notariusza oraz przepisy kodeksu postępowania cywilnego są nie tylko niejasne , ale nawet ze sobą sprzeczne. Wskazał, że wobec żądania przez Sąd wydania dokumentu bez informacji, czy strona postępowania jest stroną aktu notarialnego lub wyraziła zgodę na jego wydanie, jakiegokolwiek działania podjąłby notariusz to byłyby one sprzeczne z przepisami prawa o notariacie, bądź postępowania cywilnego. Skarżący podniósł, że nie należy karać grzywną notariusza, znajdującego się w niejednoznacznej sytuacji, a który postępował zgodnie z przepisem rangi ustawowej choć stojącym w sprzeczności z innym przepisem ustawy. Skarżący wniósł o uchylenia postanowienia w przedmiocie nałożenia grzywny jako niezasadnej, a w każdym przypadku nadmiernej w stosunku do zaistniałych okoliczności.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Zażalenie należało uwzględnić, choć z przyczyn innych niż w nim powołanych.

W świetle art. 251 kpc za nieuzasadnioną odmowę przedstawienia dokumentu przez osobę trzecią sąd, po wysłuchaniu jej oraz stron co do zasadności odmowy, skáže osobę trzecią na grzywnę. Zasadność odmowy przedstawienia dokumentu przez osobę trzecią podlega ocenie sądu na podstawie art. 248 § 2 kpc.

W uzasadnieniu postanowienia wydanego w wyniku zadanego w przedmiotowej sprawie pytania prawnego III CZP 69/15, Sąd Najwyższy jednoznacznie opowiedział się za wykładnią powołanego art. 248 kpc w szczególności użytego w nim pojęcia „każdy” prowadzącą do objęcia obowiązkiem w nim wskazanym także notariuszy. Za powyższą wykładnią przemawia analiza językowa wsparta argumentami celowościowymi. Sąd Najwyższy stwierdził m.in.: iż jest to element systemu obowiązków publicznoprawnych współdziałania obywateli z wymiarem sprawiedliwości, obwarowanym środkami przymusu państwowego, mającego na celu umożliwienie dotarcia w procesie maksymalnie najbliższej prawdy. Powyższemu obowiązkowi nie sprzeciwia się przepis art. 111 § 2 prawa o notariacie, z którego wynika obowiązek współpracy notariusza z sądami w przypadkach prawem przewidzianymi, jak też art. 110 § 2 prawa o notariacie, gdyż nie ma zastosowania procedura w nim przewidziana. Nadto art. 110 i 111 ustawy Prawo o notariacie mówi o wydaniu

dokumentu, natomiast art. 248 kpc o jego przedstawieniu t.j. udzieleniu do wglądu. Obowiązek ten ma charakter publicznoprawny i jest korelatem uprawnienia sądu.

Zaskarżonym postanowieniem nałożona została na notariusza grzywna w maksymalnej wysokości 5000 zł /art. 163 § 1 kpc /. W świetle okoliczności sprawy nie można odmówić wydanemu rozstrzygnięciu zasadności, jako znajdującemu oparcie w powołanych przepisach jak i służącemu spełnieniu swojego zasadniczego celu – wyegzekwowania wezwania. Sąd prawidłowo zastosował przewidziane przepisem procedury cywilnej środki przymusu państwowego przewidzianego w art. 251 kpc, celem wyegzekwowania wykonania obowiązku wynikającego z art. 248 kpc. Istnienie tego obowiązku po stronie notariusza jednoznacznie potwierdził też Sąd Najwyższy w powołanej powyżej uchwale.

Jednocześnie na obecnym etapie postępowania, dokonując oceny zasadności odmowy wykonania wezwania, nie można jednak pominąć całkowicie argumentów i przyczyn przywołanych na jej uzasadnianie przez notariusza. Wezwany kierował się mianowicie dbałością o należyte wykonywanie powierzonych mu, jako notariuszowi, obowiązków. Jednocześnie istotnym jest, że brak zasadności argumentów natury jurystycznej stanowiących podstawę odmowy wykonania wezwania nie był jeszcze na tamtym etapie oczywisty. Przeciwnie, istniały poważne wątpliwości co do wykładni powołanych przepisów art. 110 i art. 111 ustawy Prawo o notariacie i ich stosunku do art. 248 kpc. Wątpliwości takie powziął także Sąd Okręgowy rozpoznając zażalenie, czemu dał wyraz zwracając się z pytaniem prawnym i Sąd Najwyższy, pytanie to przyjmując do rozpoznania.

Na obecnym etapie postępowania wątpliwości te jednoznacznie i w wiążący sposób zostały wyjaśnione, odpadła zatem przyczyna stanowiąca podstawę odmowy wykonania wezwania. W nowych okolicznościach rozważyć należy konieczność i celowość utrzymania nałożonej zaskarżonym postanowieniem grzywny.

Sąd Okręgowy miał na uwadze, że grzywnę przewidzianą art. 251 kpc nakłada się jednorazowo. W razie dalszej odmowy przedstawienia dokumentu nie jest możliwym ani ponowienie grzywny, ani stosowanie innych środków przymusu. Jednocześnie też nie ma możliwości, w przeciwieństwie do rozwiązania zawartego w art. 275 kpc dotyczącego świadka, zwolnienia osoby trzeciej od jej uiszczenia. Zasadnym zatem w świetle szczególnych okoliczności sprawy było zmienić zaskarżone postanowienie poprzez jego uchylenie. Powyższe rozwiązanie uzasadnione jest tak istniejącymi uprzednio wątpliwościami co do wykładni prawa i tego, czy osoba trzecia miała prawo odmówić przedstawienia dokumentu, jak też daje możliwość w razie ewentualnej ponownej odmowy jego przedstawienia, po uprzednim ponownym wezwaniu, zastosowania tego środka przymusu raz jeszcze, oczywiście w razie zaistnienia do tego podstawy w danych okolicznościach sprawy.

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy orzekł ja w pkt I postanowienia na podstawie art. 385 § 1 kpc w zw. z art. 397 § 2 kpc.

Sąd oddalił wniosek skarżącego o zwrot opłaty od zażalenia wobec braku oczywistego naruszenia prawa i przesłanek z art. 79 ust. 1 pkt 1 e) ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych , orzekając jak w pkt II postanowienia.